

מקל NE 140

שער מסכת חגיגה התירוצים

כו' וא"כ ע"כ מהדיה"ב כבר הוא מטעם דאיתיה"ב ליה
רשותא וזה שאמרו בגמרא מ"ע כי חזית' לא קמת' וכו' ע'
דבזה שהיית קם' מלפניו בהכרח היה לו להבין שילקו זה
כיון דאיתיה"ב ל' רשותא מותר לישב ולא היה ח"כ מהרהר
בשתי רשויות ח"ו ומש"ה מחיוהו כו' וזה שכתבו גס התוס'
ובאו לחרץ מה שקשה על אמרם מ"ט לא קמת מקמי' כו'
ומה יועיל בזה מש"ס שיקום מלפניו כיון שכבר ראה
אותו וישב כו' לזה פירשו שבזה היה מועיל מה שיקום
מלפניו אח"כ אף שכבר ראה אותו וישב להודיע לו שאין
יכולת למש"ס יות' מאחריני והא דכבר ישב מפני דאיתיה"ב
ליה רשותא כו' וא"כ דברי הגמרא ודברי התוספת תמים
יחדיו ולא קשיא קושיות מהרש"א והוא דבר אמיתי וק"ל :
ע"ב בתו' ד"ה כל עמר דנקי נח"כו' ודו"א
ואחיתופל דלא מיגני להו תורתן כו' מכל'
מה שהקשה כאן בא' ע"י נשם התוספתואיכו בתוספת

שלנו גבי הא דמשני טיבא היתה בלגס כו' מדפריך בסומה
כו' אלא מעתה דו"א וזיתופל כו' עיין בחדושי' בסומה
פרק היה נוטל (דף ד"א) וחמלא ישוב אחת והגון לזה
ע"ש :

דף דז ע"א

בתום' ד"ה פושעי ישראל
אין אור של גיהנם כ"ל דלאו
בפושעי ישראל בגופן דהא
אמרינן ברי' פושעי ישראל בגופן גיהנם כלה והם אינם
כלים כו' עכ"ל לפי מה שכתבתי בעירובין דריש לקיש
דוקא על אור של גיהנם כו' אמר דאין שולט בו מקו' כו'
אבל שחר מיני גיהנם שולטין בו' ע"ש א"כ אין מקום
לקושייתם כאן ויכול להיות דאף אפושעי ישראל בגופן
קאמר דאין אור של גיהנם שולטת בו כו'
וק"ל :

*****

מסכת מועד קטן

דף ט"ו ע"ב מנודה מהו בנעילת הסנדל
כו' דאיתי מי שהקשה אמאי לא
פשעין איבע' זו מהא דכל אותן
מ' שני' שהיו ישראל במדבר מכורין היו ואעפ"כ כתיב
ומנעליך לא בלתי מעל רגלך עכ"ל והניח בקושי' ולא
ידעא מקום לקוש' זו דלהדיא אמרינן שם בגרייתא
בשארזא אסור בנעילת הסנדל לא אמרו אלא בעיר
אבל בדרך מותר כו' ואפי' את"ל דהא דתנא וכן אתה
מולא במנודה כו' אכולהו קאי וכדעת המקצן שם מ"מ
שפיר קאמר ומספקא ל' אס מנודה אסור בנעילת
הסנדל ואין ראייה מישראל דכל אותן מ' שני' שהלכו

במדבר ומכורין היו ואעפ"כ כתיב ומנעליך לא בלתי
כו' ד"ל דקרא אמר דנשעת הליכה בדרך דאז היה
מותר להם בנעילת הסנדל ואפי' לא בלתי
וק"ל כו'

דף י"ט

ע"ב בתום' ד"ה והתניא בכיחולא
כו' ושמת משוס דברייתא מזכיר
לשון בטלו כו' עכ"ל אין פירוש
מובן לכאורה לדבריהם וכבר נשאלתי והשנתי על זה
וכתבתי בפני' בתשובה סי' מא' עיין שם
וערב לך :

*****

ד"ה שמלתך לא בלתה. ענני כבוד היו שפים בכסותם וכו'. קשה דאמאי לא פירש כמ"ש בספרי [פסיקתא עה"פ ח, ד] וז"ל: שמלתך לא בלתה מרוב שמלות, פושט זה ולובש זה מתוך כך לא בלו עכ"ל, וא"כ הול"ל דהטעם דלא בלו הוא מחמת רוב שמלות שהיו להם. ואפשר דרש"י לפי פשוטו של מקרא מפרש דמשמע דמגדיל הנס עד לב השמים, דאדם שעומד בלא תכבוסת חדש אחד קשה עליו עד מאד, שאז"ל [מ"ק יח ע"א] שמותר לכבס בחול המועד מי שאין לו אלא חלוק אחד, ואף דאיכא מ"ד [חגיגה יח ע"א תוד"ה חולו של מועד] דמלאכה בחוה"מ אסירא מד"ת, ועוד אמרו [פסחים ק"ח ע"א] המבזה את המועדות, דהיינו חול המועד, אין לו חלק לעוה"ב ועכ"ז התיירו לו לכבס בחוה"מ לפי שהמס ימס בשרו אם לא יכבס, וה' עשה עמהם נס והיו בגדיהם עליהם תמיד ולא היו מצטערים אע"פ שעמדו כך מ' שנה, אבל אם היו להם רוב שמלות אין כח הנס גדול כל כך.

ולפי דרשת חז"ל י"ל שגם זה ודאי נס הוא שהשפיע להם כ"כ טובה עד שבכל יום היו מחליפין שמלותם מרוב שמלות, וכן ורגלך לא בצקה היינו שנתתי לכם כ"כ מנעלים שלא בא רגלך להיות בבצק כדרך הולכי יחף, וכן אמרו בספרי [פסיקתא שם] ורגלך לא בצקה מפני שלא נתייחפה, וכן פי' הראב"ע ודעמיה בפשט הכתוב ע"ש, ואונקלוס תרגם 'ומסאנך לא יחפו' נראה דהוא מפרש רגלך היינו המנעל, וכן הוא בספרי [פסיקתא שם] וז"ל: ורגלך לא בצקה זה המנעל. ועיין במ"ש הרמב"ן ותבין. ומ"ש רש"י כדרך הולכי יחף, לאו דישאל היו הולכים בלא מנעלים דהא כתיב [כט, ד] ונעלך לא בלתה, אלא ר"ל לא הוצרכו להלוך יחף כדי שיארע לך מה שאירע להולכי דרכים שרגליהם נפוחות ועיין שפתי חכמים במ"ש. והא דפירש"י ענני כבוד היו שפים בכסותם וכו', לאו דק"ל היאך לא בלו שמלותיהם כל אותם מ' שנה, חדא דאפי' נימא דענני כבוד היו שפים בכסותם ומכבסין אותן עדיין יקשה היאך לא בלו כל אותם מ' שנה, ועוד למה הוצרך לקרב הדבר אל הטבע ולו' שענני כבוד היו שפים בכסותם ולימא דבדרך נס היה עושה ה' זה ככל נפלאותיו וחסדיו, דומיא דנעלך לא

בלתה דהיינו בדרך נס לא בלתה כל אותם מ' שנה. אלא דרש"י ק"ל מ"ש שמלתך לא בלתה מעליך דמשמע דהיתה עליהם כל אותם מ' שנה, וע"ז קשיא ליה והאיך היו עושין מריח הזיעה דזה מר ממות, לז"פ ענני כבוד היו שפים בכסותם ומגהצין אותם והיו מתכבסין ולכן לא היתה בהם ריח הזיעה, וכן אמרו בשהש"ר [ד, יא] וז"ל: ולא היו צריכין תכבוסת אלא ענני כבוד היו מגהצין אותם ע"כ. הרי להדיא דאתכבוסת קאי הא דענני כבוד ולא אטעמא דלא בלו ועיין במ"ש בס' ש"ך ותבין. ד"ה לא בצקה. לא נפחה בבצק בדרך הולכי יחף וכו'. והראב"ע ז"ל כתב שנתן להם כח או הולכים לאט ע"כ. ובספרי [פסיקתא שם] אמרו וז"ל: ורגלך לא בצקה, זה המנעל מלמד שהיו נישאים ע"ג עננים, כל' לא בא רגלך בבצק להתייחף, ד"א בצקה לא נילושה ונבעטה בקרקע כמו שהבצק צריך בציקה ובעיטה, ד"א ורגלך לא בצקה מפני שלא נתייחפה ע"כ. ובפ' כי תבוא [כט, ד] אמרו בפסיקתא [שם] וז"ל: נעלך לא בלתה, ומתרגמין לא אתייחפת כל' לא נחסרה לילך יחף כי לא חסרת דבר ע"כ. ומעתה נתבאר לנו דמ"ש בספרי ורגלך לא בצקה זה המנעל הוא ניהו דעת אונקלוס שתרגם ומסאנך לא יחיפו, ופירש"י דהכא שאמר לא נפחה בבצק היא ניהו ד"א שהביאו אחר זה לא נילושה ונבעטה בקרקע כמו שהבצק צריך בציקה ובעיטה ומר אמר חדא ומר אמר חדא ולא פליגי, אלא משמעות דורשין איכא בינייהו, ולכ"ע שהיו הולכין במנעלים כל אותם מ' שנה והוא ניהו מ"ש בפ' כי תבוא [שם] ואולך אתכם מ' שנה במדבר וכו' ונעלך לא בלתה מעל רגליך ש"מ שהיו להם מנעלים, ומה שפירש"י כדרך הולכי יחף וכו' לאו למימרא שאע"פ שהיו יחפי רגל לא נפחה רגליהם בבצק אלא הכוונה לא נפחה בבצק כדרך הולכי יחף, לפי שאני נתתי לכם מנעלים כדי שלא ינגפו רגליכם בדרך וזה פשוט לא ניתן ליכתב.

כל מ' שנה היו מנעלים

אמאי לא פשיט במו"ק מהכא דמנודה מותר במנעל

אך אי קשיא הא ודאי קשיא, כיון דלכ"ע היו להם מנעלים אמאי לא פשיט הא דאיבעי לן בפ"ג דמו"ק [דף ט"ז ע"ב] מנודה מהו בנעילת הסנדל, א"ר יוסף ת"ש כשאמרו בתענית צבור על הגשמים דאסור בנעילת הסנדל לא אמרו אלא בעיר אבל בדרך מותר, וכן את מוצא במנודה ואבל, מאי לאו אכולהו קאמר דמנודה אסור, ודחי לא אשאר אעטיפת הראש, דאמרינן לעיל בתענית צבור מתעטפין ויושבים כמנודים ונשארה הבעיא בתיקו, ולהכי מרן ב"ד [סי' של"ד ס"ב] פסק לחומרא דאסור ולא חשש לדיחויא דמדחי ליה לא אשאר קאי וכן אתה מוצא במנודה ואבל, ואמאי לא פשיט לה ש"ס לקולא דקי"ל דכחא דהתירא עדיף מהא דמצינן שהיו לישראל מנעלים כל אותם מ' שנה והיו לובשים אותם ואע"פ שכל משך זמן זה היו כמנודים לשמים כפירש"י בפ' דברים [ב, טז] בד"ה ויהי כאשר תמו ע"ש. ואין לו' דשאני התם דלא הוו מנודים אלא לשמים ובנזיפה בעלמא כפירש"י שהיו נזופים למקום, אבל מנודה בפועל נימא דחמיר טפי ולפיכך נאסר בנעילת הסנדל, הא לא מצית אמרת דהתם בסמוך איבעיא להו מנודה מהו בתשמיש המטה א"ר יוסף ת"ש כל אותם שנים שהיו ישראל במדבר מנודים היו ושימשו מטותיהם ע"כ. הרי דבעי למיפשט בעייתו מישראל במדבר שהיו כמנודים, ואע"ג דאביי דחי התם ודילמא מנודה לשמים דקיל וכו', מ"מ ארב יוסף יקשה מיהת מ"ט לעיל הוצרך להביא מברייתא ולא פשיט לה מדידיה מדהיו ישראל הולכים במנעלים במדבר כיון דלדידיה משווה להו להדדי, ואדרבא גבי מנעל פשיט לה לחומרא דאסור והוא מילתא תמיהא לכאורה. ומה גם לדברי התוס' שכתבו וז"ל: ושימשו מיטותיהם, בכל הני דלעיל לא מייתי מדור המדבר משום דלא ידעינן היאך היו נוהגים, אלא הך פשיטא לן שהיו משמשינן מטותיהם שהרי היו פרים ורבים ע"כ. וקשה שהרי גבי מנעלים נמי מקרא מלא הוא ונעלך לא בלתה מעל רגלך הוא מפורש יותר מהא דשימשו מיטתם דליכא הוכחה מן המקרא אלא מסברא לחוד.

ואשר אני אחזה לי שודאי כן הוא שהיו להם מנעלים והיו לובשים אותם דזיל קרי בי רב הוא, אמנם עדיין אין להביא ראיה מכאן למנודה דמותר בנעילת הסנדל, דאיכא למימר דההוא קרא איירי בעדה השלימה שכבר כלו מתי מדבר שהיו מנודים, ואלו פירשו לחיים שלא נגזרה עליהם גזרה ולא היו מנודים והיו לובשים מנעליהם כל אותם מ' שנה, שהרי אף הם עמדו במדבר מ' שנה, דמשנה

שניה לצאתם ממצרים נגזרה עליהם גזירה ועמדו עם אבותם במדבר כל אותם מ' שנה, דקי"ל בבבא בתרא [דף קכא ע"ב] לא נגזרה גזירה על פחות מבן עשרים ולא על יתר מבן ס' ולהם הוא אומר ונעלך לא בלתה מעל רגלך, אבל אותם שנגזרה עליהם גזירה והיו כמנודים למקום אין אנו יודעים איך היו נוהגין, דאפשר שלא היו לובשים מנעליהם לפי שהיו מנודים לשמים ומנודה גם הוא אסור בנעילת הסנדל, אבל מהא דהיו משמשין מטתם מקרא מלא הוא [יהושע ו. ה] וכל העם הילודים במדבר וכו' לא מלו, הרי שהיו פרים ורבים וק"ל ונכון.

למ דה דה דה (ד) לא בצקה — אומ' רש"י לא נפחה כו' כדרך ההולכים יחפים. וק' והרי בסוף
פ' כי תבא³ אמ' דנעלך לא בלתה כו'; וי"ל דהכי קאמר רגלך לא בצקה כדרך
ההולכים יחפים שרגליהם נופחים, ואתה לא כן היה לך, שהרי נעלך לא בלתה
ולא הלכת יחף⁴. ואומ' מהררי"ק שאפשר שקצתם היו יחפים כמו העניים וקצתם
היו להם מנעלים, והיו בכאן שני נסים, אל ההולכים יחפי' היתה בהם השגחתו
ית' שרגליהם לא נפתו, ועל ההולכים במנעל שנעליהם לא בלו מעל רגליהם.

עז שם ויע"ש וכבאש"ט סק"ז מה שישבו ואכזי רחש
לכי ישוב לזה נמי ע"פ האמור כי אותו יום שבת
סיה ועיניו לקמן כהל' שבת סימן תז ס"ג ויע"ש ודוק
ושב הגם היום דלחיו להרב כ"ח כ"ח סימן ש"א
ס"ה שבת משם מוהר"ם כחשוכה וז"ל וכלרפת דלחיו
גדולים שהלכו יחף בשבת והם היו גבורים כקורה
ומיחוזו אין נכון לנשות כן אפילו בחול דכחמ' בפרק
ע"פ ר' (וע"ס הוא וכתירו גריר הרב מחמ"ה שם
סקכ"ו וז"ל כאן ובא"ו' כדאיתא בהדיוט שם כ"פ ע"פ
דק"ג ע"כ) מטרין לשמים ואחר מהם המונע מנעלים
מרגליו עכ"ל תשו' מוהר"ם וכו' וראש חודש ללכת
יחף בשבת ע"ש כסימן ז"ט וע"ל כמ"ס סימן רמ"ב
ס"ה וכתב"ס ע"כ כאן סעיף יו' כתב דלחיו כמנהג
עכ"ל והנה דבריו ס' וראש שם כסימן ז"ט לא פירש
כדאיתא בדבריו דאסור לילך יחף בשבת לא שהרב
כ"ח הוא שדקדק בן מרכיו כמ"ס כסימן רמ"ב שם
כס"ה ושם נמי נפל ט"ס ובמקום סימן שמ"א ז"ל
ש"א והיו עיניו דלחיו וק"ל על הרב שם חרש על
ס' ונע"ס כח"ה שם כסימן ז"ט ד"ן סעי' כמ"ס כד
י' עורב כהנא הגוף וכו' שם הוא היה עובד
לכתוב אשר לא נפתח וכו' שבת ז"ל כדאיתא רכות
רבינו על שבת הלהרים ביום וכ"כ ריב"ה כסימן ר"ן
ופסקיו מו"ס כ"פ ע"כ וכו' ע"ש רה"ל לרבי הכ"ח
דקי' רמ"ב וכו' ש"א דקדו' ע"ד ספר יראים אלו
ומפרש דש"ס שם ליתור שלא ילך יחף בשבת משום
דרכיו אשר לא נפתח כמ"ס רגלה הג' על הארץ
מהתענג וכו' דמקדו' עובד לירד לענני כוה וכמ"ס
גם בן כשמו הרב חושפת שבת כקי' דס"ג סק"ה
יע"ש ועיין לרבי מנן אברהם שם כקי' ש"א ס"ק
כ"ו על דבריו שהנה שריו הרב ביה חרש ככ"ל ש"כ
וז"ל אפילו דרכם לילך בחול יחף ולבוש בשבת מנעלים
כדי שיוכר שהוא שבת כ"מ כה"ה וכלכלו ועסאי'
ב' דמדתו לנעוה שלא לילך כלל יחף עכ"ל וכבר
הרב מלבוש א"ו כבז כן בטעם שלא ילך יחף משום
דרך לנעוה ועוד כתב טעם אחר משום שהוא דרך
כיוון וגדלי לו ע"כ ולא ידעתי למע השמיט טעם
הנמצא משם שהוא מיוחד לשמים וטעם גדולי
ליתפ' כשהיא מהר"ם וגם למנהג כל ישרא שהביא
הרב אורחות חיים שז"ל שם כבז בלתי מנעלים
אשר לומר ע"י מ"ס כס' נגיד ומזה דכ"ו ע"כ
וכס' חתרת ומיס דשבת פ"י דפ"ה ע"א וכו' חסד
ללשים כקי' ש"א אור' ו' וז"ל הא"י ז"ל ראה חרש א'
מכמה שנים שמת שהיו מענישים אותו כשרו להעלותו
למחלוקתו על דבר שלא נודע פעם אחד שבת שנגנב
מעט עבר הוק מנעלו בלתי כוה וז"ל נודע כי
ווא' לרשות הרכוש ונכנס עז גרעו להעלותו למדרגה
העליונה ואחרי הודיע לזוהי אורחיה ז"ל חובב רמיה
עלן לומר ומה גם אם מרגיש כחמלע הסיק שנגנבו
עבר או לריות תוך המנעל או המוסק"ה לא ילך
אנה ואנה עד שיקדים עכ"ד אי לזאת הוינו טעמא
של גדולי לרפס מנהגן של ישרא לאשנים כמלאכים
שהיו מהלכים וחסים בשבת בלתי מנעלים מתשם הו'
ואין מבלים ועוד מילאך כפומאי טעם למנהגם שהיו
מהלכים יחף בשבת כדי שלא ללכת מהגבול שגבול
הראשונים לילך בשבת משום דטורח גדול הוא לילך
דרך רחוק יחף כמ"ס הרב מע"ה לקמן כקי' חק"ד
ס"ק יו' ויע"ש ודוק ועיין כמ"ס ס' במדבר פ"ה וז"ל

שם שתי תכליות בלבד האחד להכניס על הגוף מהפעלות
החום והקיר החזק והכ" מפני הכבוד כי חרפס הוא
לנו ללכת האדם ערום ויחף ומגולג ערותו עד שמפני
זה אחזק שנקרא לבוש מלשון כושה לפי שחם
פעמים יחכיוס האדם במלבושו אם להיוור ארוך או
קצר ויחך מראי או לטרוור או לגוונו או לפחיתותו
יע"כ ואני אומר שנקרא לבוש שהוא כוה לא כוה
דמי שהוא מכוסה בלבד איו כוה שכן המעורר לא כן
העומד ערום כי כושה לו וכמ"ס רש"י שם פרשת
בראשית בפסוק מי הגיד לך כי עירום אתה עש"ד :

והג"ה מצינו יחף מרכיו מו"ס לו דלחיו למע
שעל ונפתח אחר מן הרמתי"ס הרב
שער אפרים כסימן קכ"ד אי מנעלים בכלל מלבוש
יע"ש דממה שכתב ולא ילך יחף דקיימו בלא מנעלים
ולא הספיק לו כמ"ס ויבקה בל גופו ש"מ אין נעילות
מנעלים בכלל מלבוש שמכסה כל גופו ועמ"ס כמ"ס
כוה וכתירח נראה לרובא אזהרה זו שלא לילך יחף
ורחיה ממס' דרך ארץ רבה פ"י דלחיו חס הנכנס
וכו' וכו' אודס שוכנס כמ"ס תולין את מנעליו
וכו' ועוד ראש משם דלחיו חס וכו' ולא ירוק ארס
כבית המרחץ מפני הסכנה ופירש ס"ב כמ"ס יאושע
ז"ל משום שמחליק הקרקע כדוק והולכין יחף ויכל
להחליק כקל וכו' ע"ש כרתקן כפ"כ דמס' פרה מ"ג
עשס לה סנדל כשכיל שלא תחליק ופירש הר"ב ז"ל
שלא יחלוקו גדולים וקטלו ע"ש וכתירח דרין נהוג
עלמא כשנכנסים למרחץ לחלוץ המנעלים שעלמא
ולנעול מנעלים של עץ שם כמרחץ ולא הולכים יחף
כלל אפילו כבית הפנימי ואבך ארחין ראה זה מלאחי
להרב ארחות חיים כהל' שבת דנ"ח ע"ד סימן המ"ה
שכתב וז"ל כתב הר"ה אשר ז"ל מנהג כל ישרא ללכת
בשבת בלתי מנעלים וכו' ע"כ וכוה ועלה על לב
לזכר ח"ה דלחיו כבז כקי' ע"כ כריכ"ה דחיויה
לוי הוא נודע דלא כוה כמאני כו' ויע"ס כמירש"י
ז"ל שהרב קשה הוי הוא ריב"ק הולך יחף וכבר
דלחיו למוהר"ה כח"ה שם דרגס מה וככתב דאפשר
שהיה כיוה"כ או כט"ב יע"ש ואכ"י מתוך מלכה של
קורה כד"ו ישיב ללכ"ו כפסד לכ חיים ח"ה סימן ט"ן
דע"ה ע"כ דזה היה בדרך מחץ לעור ויע"ש ועיין
במדרש רוב דקל"ח ע"כ וז"ל וכלכנה בדרך הגורה
עליוהם הדרך שהלכו ביוחף וכו' בולקוט שם בדרך
מלמד שהולכות יחפות וכו' כמ"ס כפ"י הרמ"ך שם
והיונו שבת למד שדרך לכת אסורא לילך יחף .
ולכ"ד הא"ה אפשר לפרש דתא דריכ"ה היה בשבת
ובז"ל אפשר לייחס דבריו רש"ס ככ"כ ד"ן ע"כ אמ"ס
שם חולק על ק"ח כולר כל שאין כשרו כדאיתא מתחיו
דפי' ז"ל כל שאין כשרו כדאיתא מתחיו שיהא אידך עד
פושט רגלו שלא יראה כשילך יחף והשיב ל"כ אבות
אכונא מרגז ס"ב לכ חיים כד"ו שם בע"ד דקסא ארס
אסור לילך יחף וכו' שכן ת"ח וכמ"ס רש"ס גופיה שם
ויע"ש אך על פי מ"ס ד"ח נוחא דמאכחת לס בשבת
אפילו אפילו הת"ס ילך יחף ע"פ המנהג האמור ויתכן
כמי כי זה המנהג היה כיומי דור המע"ה וממילא
מתיישב על הלב ח"ה דרכיו כשמשל כ' סימן ט"ו
ודור עולה כמעלה הויתוס וגו' והוא קולך יחף וכו'
דאין היתר לו לרוד מ"ז חס ירא וקסור שכמיו לילך
יחף וכבר אב כחממה מור' שיקוס אמ"ן מלכא תמ"ה

וכן מעל רגלך ולא אמר מרגלך כיוע"כ הא ל"מ דהרי כיואשע ס"ו ס' כתיב נמי כן נעלך מעל רגלך כל' ויחד ולשון מעל ואפי' נבי משה דכתיב כיה כפ' שמות של נעלך מעל רגלך ל' רבים הנה כתיב מעל ומ"ש עוד הרב משביל לידך זל ונאלתי הון לי רכיוחא דכתיב ואנעלך תחש תרגס וינחן ויהיבית ממן דיקר כינללמין ואין ספק שכיוון למאי ראמין יע"ש הא נמי ל"מ דהא דכתיב כיחזקל ואנעלך תחש חיונו דאוקס מ' שנס נודמן להם מין חיה שנקרא תחשוהו עושים מהם מנעלים כדכתיב הרא"ש כפרשת תרומה כד"ה תחשים מין חיה יע"ש ועיין בס' תיר' קוויס דף לק"ח ע"ד יע"ש ולזה כיון יכ"ע כתיבנו וק"ל ומ"ס כספ' פי שנים ע"ר שכתוב אוח' א' עיין בקס"ו יד ליהו מלכותי סומן ב' דל ע"ר שתי' כלפי לויא היפוך ע"ע ורוק :

סימן ג

א ס"א כשיכנס לכה"כ ואמר התכבדו מכובדים וכו' הכי אוקס ככריות פתק הריאס ד"ס רע"כ הנכנס לכה"כ אומר התכבדו מכובדים קדושים שמרתי ענין קטן כבוד ללחי ישראל הרפו ממני עד שאכנס ואעשה רגלי ואכא לויס אמר אכיו לא לימא איוס הכי דילמא שבקי ליה ואילו לא לימא שמרתי שמרתי עזרתי עזרתי שמרתי שמרתי לי המתינו לי ע"ד שאכנס ואזל שכן ריכס של כני ארס ופירש"י זל ש המלכאים ממלכים אוקס הוא אומר שנאמר כי מלכאיו יטו לך ע"כ המורס מוס שאין לאומרו כ"א מי שווא מכן י"ג שנס וסלמא דאיתא כווסר פ' משעשים דק"ו ע"כ קב"ס עבדו טיבו עס כני נש' כיון דעל מ"ב שני ולסלמא פקיד עמיא תרין מלכין נטורין נטורי ליה דא מימתיא וחר משמליה יע"ש ועיין בערוך ע"ר אקו"מ ממש מד' ולמרת לך נא דאס וכו' כית נתן דל"ג ע"כ מביא מתלמוד כ"ו כנוסח זה הנכנס לכה"כ אומר התכבדו מכובדים קדו' מש"ע עשו כבוד ללחי ישראל המתינו לי המתינו לי עד שאכנס ואעשה ואזל שז"ד שכל אמר אכיו לא לימא איוס הרפו ממני דילמא שבקי ליה ואילו לא לימא עמדו עמדו והאוקס כי שמרתי שמרתי עזרתי עזרתי המתינו לי המתינו עד שאכנס ואזל שזה ררכן שז"א ע"כ ונוסחא זו מצינו ליה למוה"ר ש"א כח"א שכתב דמ"ס כטסחא התלמוד שלפניו אמר אכיו לא לימא איוס הכי חיונו שלא ואמר הרפו ממני דהרפו ממני משמע שיקלך עצמם ממנו לא יאמר שמרתי וכו' ע"ש ועיין נמי לעצ"ר מו"ס ארזי אכיו נר"ו כספ' ככל חייס ח"א סימן ס' ולבקר' ארזי פו ולבקר' פתח דבריו נר"ו כח"א אות' כ' שז"כ כשזוט וזקרו דכריוס שכן מפורש כנוס' כ"ו וכדור וכו' מ"ס דא"ר נקט הכריוות שם כלשנא דרביי דטסח' כ"ו דקאמר הכי הנכנס לכה"כ אומר התכבדו מכובדים קדו' מש"ע קטן כבוד ללחינו ועמדו מקומיכם והאוקס כי עזרתי עזרתי שמרתי שמרתי לי עד שאכנס ואזל שזה ררכן של כ"א ע"כ לא דלח קני לה כלשון ככול ובעל הלכות גדולות, ד"א ע"ד כתב כלשון הכריוות דמס' דא"ר והשמית ממט עזרתי שמרתי המתינו לי ונס קו' עד שאכנס ואזל ואשפר דקטור לשון יס כלשנו וז"ל כי כמ"ס ככריוות דמס' דא"ר כי ממש זקין עת"ק דכריו זל כנראה וכדק' שכתב

ר"א כמה היה שבתו של לוי מעולה מיושרל שיושרל היו מהלכים לבושים סנדלים אכל שבתו של לוי שסיו טעונים כללי המשכן היו מהלכין וחסים היו למדנו שוקה שבת כללי מעולה מכל השבטים ע"כ אין מזה כל כך תימא המלכד דטעמא רב"ה סהיו טעונים ככלי המשכן עוד כה דכרדך לויכ קפידא ויע"ג דכתיב הממטר נר"ו שם על לב' דלק"ח אפילו כדך הוא נגזר כיוע"ש אפילו כמדרש שגניב כבוד היו מוליכים אותם שבתו אר"ל סהיו ל' עניני כבוד ואמר מהם תחזיקם שהיה מוליכים :

והרב

לא בלמא לא נפחה ככלך כדך הולכי יוקף שרגליהם נפוחות דס"א כפ' כי תבא כתיב ונעלך לא בלמא מעל רגלך ש"מ שהולכים מנעלים וקו' דהקס קאו חיואיו מארים שהיו להם מנעלים אותם מנעלים לא כלו מעל רגליהם ומה שפירס כלן חיוני חוהן שולח כמדבר שלא היו להם מנעלים יע"ש ואין תירוט עולה ויפה לפ"ד המ"ר סו' דאס דכריו מאי אולמיה דשבת לוי כוח ומהו הלימוד שלמדנו מזה הרי נס מיושרל היו מהלכין וחסים ודיוקן לומר דשבת שבתו של לוי היו דהקס שהיה להם מנעלים היו מהלכים היו חסים ועוד דאומ' שבתו של לוי מעולה מיושרל שיושרל היו מהלכים לבושים שבתו של לוי מעולה מיושרל דקסו כפידו ומו"ס א"כ ד"ס רגלך לא בלמא כדך הולכי יוקף לפי שלא בלמא כלל זה משום דנעלך לא בלמא מעל רגלך כן דאיוי להי"ע כספ' עמר נקא שם כפרשת עקב שחקסס לר"י כן שגרהה מרכיוו סהלו וחסין והא כתיב קדא כהדיוא כפ' קבא ונעלך וכו' למא לא הלכו וחסין וקו' נמי כתיבתי הנו' דה"ק רגלך לא בלמא כדך הולכי יוקף לפי שלא הלכתי וחסין מעולם כי נעלך לא בלמא ולא חסיו לכס מנעלים כלל ועיקר ע"כ וככן כתיבס כתב הכי שפיקו כס על פירש"י ולא יהיה וכו' וגרהה כמדרגס שזמ' ומסאקן לא יחיוו שמעולם לא קרו המנעלים מעל רגליהם כמו השמלה כאילו רש"י חולק כוח וליתא דגס רש"י זל כנוסח כן כמדובר : חלמס לויכ מלמא כמ"ס דכריו המהקרגס הנו' שמעולם לא קרו המנעלים מעל רגליהם שכן ק"א עזמו כס"פ קבא ומסאקן לא עדו מעל רגלך וכן יוק"ע שם וסדליכין לא אולעו מעליו רגליכין ומשרס שם כנוליון אולעו פי' לא נחלו וכו' ע"ש ומשום הכי תרגס כפ' עקב דרגליכין לא ליכין ומחיון כיון שמעולם לא קלמו מנעליהם מעל רגליהם וכולם שפס אפס הס וכו' כפיקוקא שם כפ' עקב שזמ' וזל ורגלך לא בלמא זה המנעל סהיו נישאים על גבי עגלים כלומר לא בא לרגלך טוקה לתחיק ר"א ורגלך לא בלמא ממני שלא נחוספה ע"כ וכו' כי קבא איתא הקס וזל לא בלמא ומתרגמינן לא איחשפת כלומר לא נחוספה להק' יוקף כי לא חסרת דבר ע"כ וסנה מ"ס ורגלך לא בלמא זה המנעל חיוני כדק"א ומסאקן לא יחיוו וד"א שזמ' ורגלך לא בלמא ממני שלא נחוספה הוא ממש כתי' הרב עמר נקא והס"א כתי' אחרון כלל' ועמ"ש הרב מלכית הקדס דקל' ע"כ ומ"ס וכספרי אמרו וכו' ליתא כספרי כ"א כפיקוקא כנו' ועיין ס"א הרב דכריו דור והרב משביל לדור שם כפ' עקב והס"א ויהא שזרבה דכריוס דקוקס סרכה ולא לרגון וקיו לפ"ד המ"ר והפסיקא וסני סקרגמיס שזכרנו ומ"ס סיוע לרכיוסס מדכתיב ונעלך ל' ויחד

יט בפסוק לא

עצרת ח

בלו שלמותיכם מעליכם ונעלך לא בלחה

מעל רגנך • הנה בעיני בפרו דברי דוד

בפי עקב מקשה דבכא כתיב ונעלך לא בלחה מעליך ושם כתיב שמלתך
לא בלחה מעליך ורגלך לא בלחה ופירש"י לא נפחה כבלק כדרך הולכי
יחף שרגלים נפוחות דמשמע שבלו נעליהם ולעג"ד ליישב דהנה
עוד י"ל הבא דכתיב לא בלו שלמותיכם בלשון רבים ונעלך לא בלחה
לשון יחיד • ועוד במה דכתיב בביכא דקרא לחם לא אכלתם ויין ושכר
לא שתיתם הרי אף דעיקר אכילתן הו' המן ממ' גם לחם ויין הו' להם
מחגרי או"ה וכמ"ס בוף יומא והרצ"ן הרגיש בזה • ע"כ נלע"ד ע"פ
מה דאיתא ביומא דף ע"ה לחם חבירים אכל איש לחם שנבלע ברמ"ח
אברים הנה מה אני מקיים ויהי דהו' לך על אונך וילאה שמה חוץ
מדברים שהגרי או"ה מוכרין להם כו' אמר הקד"ה אני אמרתי יהיו
כמלאכי הש"ח עכשיו אני מטריח אותם ג' פרסאות כו' והנה היו
בישראל שני בחות כח אי שערב להם המן ולא אכלו רק המן והמה לא
היו נריכין לנקדים ולטרוח בכל יום הליכה מרובה שנבלע באיבריהם
וכה השני שאכלו גם מה שמכרו להם החגרי או"ה הנה היו נריכין
לאפוש בהילוך כל יום • והנה בפשיטות שמלות ומנעלים שהיו נריכין
להם בעוד שהעבדו במדבר נעשה להם גם שלא יבלו אבל לאותן
שמע"מ קבלו עליהם הרבות הליכה בכל יום מחמת מה שאכלו מחגרי
או"ה לא נעשה להם גם שלא יבלו המנעלים מהליכה מרובה כמו אשר
לקחו לעצמם • וז"ש הכתוב שלמותיכם לא בלו מעליכם לשון רבים דזה
נהג בכולן ונעלך לא בלחה מעל רגנך נקט לשון יחיד משום דנא נהגו
בכולן ומפרש הכתוב בעצמו נעלך לא בלחה מעל רגלך לחם לא אכנתם
ויין ושכר לא שתיתם כלומר לאותן שלא אכלו רק המן אבל לאותן
שאכלו גם לחם ויין מחגרי או"ה להם בלחה מנעליהם לאותה ההליכה
שהגבו בעצמם בכל יום ויום הליכה מרובה אשר הו' סיפק בידם שלא
ינכו אם לא היו אוכלין לחם ולפי' עקב דכתיב ויענך וירעיבך
ויאכילך את המן דמדבר מאותן שהמן הו' להם לעינוי והמה בודאי
אכלו מה שמכרו להם חגרי או"ה לחם לזה כתיב בחרי ורגלך לא בלחה
שמנעליהן באמת בלחה אלא אעפ"כ רגלך לא בלחה ולק"מ קושית העיני

וק"ל :

במצוה פנימיות וחיצונית, מעשה המצוה מחיה הגוף וכוונתו טובה מחיה הנפש, אם כן בלחם ובמצות ובתורה יש ב' כחות, חיי הגוף וחיי הנפש.

ואמר (פסוק ד) **ורגלך לא בצקה**. ושם אמר (להלן כט ד) **ונעלך לא בלתה וכו'**, יען בהיותם תוך ענני כבוד הרי הם כמהלכים בספינה^כ ואין דשים ברגליהם ומנעלם אלא על כנפי נשרים, והמהלך בספינה אינו צריך לנעול את הסנדל, והרי הם כמונחים בקופסא ושנים שלמותם ונעליהם שלא בלו. אכן כאן בא לרמוז דבר גדול שגם בהיותם חוץ לענן, כשבט דן שהיו חוץ לענן^כ, או החוטא שיגורש מתוך הענן^כ, כמו שאמר הכתוב (דברים כה יח) **ואתה עיף ויגע ולא ירא אלהים**, גם בשנת הארבעים במות אהרן ונסתלקו ענני כבוד^כ, ויראו כל העדה כי גוע אהרן^כ (במדבר כ כט), ותקצר נפש העם בדרך שהיו מהלכים ברגליהם, גם אז ורגלך **לא בצקה**.

זהו שאמר זה ארבעים שנה שהוא מיותר, שהרי אמר קודם (פסוק ב) **וזכרת את כל הדרך אשר הולכתך זה ארבעים שנה**, אכן רצה לומר מה שאמרנו, שזה ארבעים שנה לסוף ארבעים שנה היה זה שהיית חוץ לענן במות אהרן, ורגלך לא בצקה זה ארבעים שנה עתה גם אם היית הולך ברגלך, וגם על כל הארבעים שנה נאמר על בני דן שהיו חוץ לענן.

לזה אמר (פסוק ה) **וידעת עם לבבך כי כאשר ייסר איש את בנו וכו'**. ירצה, לא היתה

כמי שלא לבשושם אלא מונחים בקופסא, יען בשמלה אין הנאה לנשמה מהכסות, שאין מעמיד הגוף עם הנשמה אלא האכילה לא הכסות, שאין כסות אלא בקרה להחם, ואין חמימות הגוף מגיע לנשמה שאינו אלא הרחקת הנזק שלא יתקרר, ואם ישב אדם במקום חם ערום ילך בלי לבוש, וראה אדם וחווה שהיו ערומים והיו אוכלין, שאכילה צורך הגוף וקיומו.

אם כן מה אכילת הגוף יש בה שני דברים, מזון לגוף הלחם עצמו, ומזון הנשמה מוצא פי ה' שבתכו, כן קיום המצות צריך לקיים את שתייהן, מזון הגוף מעשה המצוה, ומזון הנשמה כונתה שיכוין לבו לעשות נחת רוח ליוצרו, שיאמר אני עושה זה כדי לקיים גזרת מלך. זהו שאמר (פסוק א) **כל המצוה וכו'**, כלה ולא מקצתה, זהו שאמר תשמרון לעשות שגם אם לא בא לידכם מצוה אחת תשמרון בלב לעשות כשיבא לידכם, וזה תשמע ממה שצויתי לכם במדבר מצות התלויות בארץ, ואין בידכם לקיים אלא בכונת הלב כאמור לעיל.

זהו שאמר יחיה האדם שתי פעמים^ט, האחד על החיות הגוף בעולם הזה, שתחי רוחו בקרבו על ידי האכילה שאוכל לחם ומוצא פי ה' בתוכו, ואחר על חיות האדם גוף ונפש בעולם הזה ובעולם הבא, על ידי קיום המצות ומוצא פי ה', היא התורה דכתיב בה (איוב לז ב) **והגה מפיו יצא^כ**, בה יחיה האדם להיותו נקרא חי ולא מת, ופשטי הפסוקים מחיים הגוף, ודרשות וסודות מחיים הנשמה, וכן

יט. ע"י לעיל דף קיט שאלה ו.

כ. ודרשו רז"ל ב"ר מט ב, ואין הגה אלא תורה וכו'.

כא. ע"י לעיל דף קיט שאלה ז.

כב. כ"כ במנורת המאור נר ד חלק ו, פ"א סי' קמו, ובש"ך עה"ת פ' בשלה יג כא, עה"פ וה' הולך וגו', וע"י לעיל פ' בשלה דף רעט.

כג. תנחומא תצא י.

כד. רש"י תצא כה יח.

כה. ר"ה ג ע"א.

כו. ודרשו רז"ל שם, אל תקרי ויראו אלא ויראו וכו', מובא ברש"י חקת כ כט.

במשכלות על השלימו וא"א זה אלא אחר הפסק זוהמת המזון גופני וכעניין שדרשו במרע"ה בפרק קמא דיומא ויבסוהו הענין ששטת ימים למה ששטת ימים כדי למרק אכילה ושתייה שבמעיו וכן כאן וירעיבך כדי ששתכלה פהם וזהו המזון הגופני ואז יתחדשו גופת' במזון המזון ויהיו ראויים לקבל המושכלות ולהדבק בשכינה ויענך וירעיבך ממזון גופני ויאכילך את המזן שהוא לחם שמי' לא גופני למען הוודיעך כי לא על הלחם לבד יחיה האדם ירצה שלא תאמר באשר הוא אדם גופני אינו ניזון כי אם במאכל גופני ובמאכל דק וזך אינו ניזון לזה אמר כי לא על הלחם גופני לבד יחיה האדם הגופני כי כל מוצא פי יו' שהוא המאכל הנך והרע ומאכל שכלי' גם כזה יחיה האדם או יאמר שלא תאמר כי הלחם הוא בא בבב ועוצ' ידי אדם בחרישה וזריעה וקצירה ורישה וכמה יגשלו' אכר כי לא על הלחם שבא אחר כמה יגיעת יחיה האדם כי על כל מוצא פי יו' יחיה ומה דרע כי גם הוא המוציא לחם מן הארץ והוא יענה את השמים והשמים יענו את הארץ והארץ יענה את הרע' והוא סיבת הכל ובה זכית' יותר מאבותי' שבא לכם המזון בלי טרחה וסיבה אחר סיבה רק בלזון הכח המתקרב אל הסיבה העליונה כי כל מה שיתקרב מבחו ית' ויתמעטו האמצעיים הוא עיקר החיות . למען ענוך גופר שבאל המוליכך במדבר הגדול והגורא וצמאון וגו' ויא' דקאי על אכילת המזן ופה שקרא הבתוב אכילת המזן עניו ואמר למען ענוך בא ללמד שכל מי שאין מזון לפניו לזמן מרובה אלא דבר יום ביומו אותה אכילה עניו' הוא לו כיון שאינו רואה המזון לפניו וכל מי שאינו רואה מה שאוכל אינו שבע מכאן לסומה שאוכלים ואינן שבעין והביאו פס' לראייה טוב מראה עינים מהלך נפש ולפי שלא היו רואין המזון בעיניהם אלא אותה אכילה עניו . ולא בצדקתך וישר לבבך כי ברשעים חנונים האלה נראה כי אלו היה ידעם לא היו מגורש' משם וא"כ מה יהיה בשכונת האבות אבל העניין כי בנשים הרשעים ראויים שיחנשו משם ואף אם היו צדיקים לא ישארו בארץ כי הארץ פקדון ביד' מוכן הבטחת האבות והקב"ה יוכל להשיב עמהם לחת להם ארץ אחרת כי לוי' הארץ ומלואה אבל זאת אי אפשר להם שישארו שם למען הקים את הדבר ועור נרכי' גלוי וגדע לפניו קיום שכונת האבות שלא יתורו למוטב רק עדיין לא נתמלאו סאתם . ובחורב הקצפה את יו' וגו' יש להענין בתובתה זו שבאה דבריה בלתי מסוויים ורכי' מותר אשר בודאי ארון הנביאים המוכיח לא יצא מפיו פה קדוש דבר רק שלא לצורך והנ' הא' כי אחר שנ' בעלותי ההרה וגו' ויהי יו' אלי שני לחות אבנים וגו' למת יחזור לומר ויהי מקץ ארבעים יום וארבעים לילה נהן יו' אלי את שני לחות האבנים . הב' כי אחר שסדר עמידתו בהר וקבלתו הלוחות ומה שנאמר לו קום רד מזה ותפלתו גם על אהרן חזר ואמר ואת חטאתכם אשר עשיתם את העגל לקחתיו ואשרוף אותו באש והרי לא עשה זה אלא קודם שעלה להר להחלל גם יש לדקדק בטעם את חטאתכם אשר עשיתם את העגל לקחתיו כי ה' לראות העגל הנ' שהטעם שזכור הנה קבלת הלוחות השניות והלא להם כהם עוז של הוכחה וא"ל שכבר גסתלק מהתוכחה שהרי לסוף נאמר ואנכי עמדתי בהר כי' פראשונים וגו' וישמע' יו' אלי גם בפעם ההיא לא אבה יו' השחיתך וגו' והנה לספק הראשון כתב מהר"י ערכא' שאתר

דנב' ראה כתיב אצל הכרעה אשר תשמעו ואצל הקללה לא כתיב אשר ה' לא רנה לכתוב אשר לא תשמעו דהוי משמע בודאי לא תשמעו . ע"ל דכל עקב פירושו יען ופה לא תכול מלת יען רק על הדברים הנראים שהם פורקים או פהידים להיות נכבד' אצל גשמות המנות לגמיר שהם מכוס' שמא לא ישמרו לא תכול עליהם מלת יען לכ' עקב האמור פה מעניין עקב הרגל ומעט זה הוסף מלת אם וכח' אם המנות הקלות כי הוא דבר מכוס' . ושם רש' רנה לייסב כי מלת שמר בל' ר' הוא פעל עבר לכ' ישמור לך הבעתה כי הוי' מהפכו להב' . מנחה הנאן כמו עשירות קרני' לטון חזק פ' מפני שמת עשירות מורה על התוקף להיות דבקה עם מלת קרנים המור' בכל מקום על התוקף כמו גם אלמתי קרן לדור מורה גם בהיותה לנדה בלתי מלת קרנים על חוקת ורבותיו אמרו למה נקרא שם עשירו' שמעור' את כעליה' אינו ר' שפי' עשירות הוא מעניין עושר כי לטון עשירות למור ולטון עושר למור רק פירושו עשירות את כעליה' ומחזיקות אותן כעשירות הללו כמו שפרש' בנדה ככר' כי תבא והבדל שבין פ' רבותיו וזין פ' מהם אינם כפי' מלת עשירות רק שמנחם פירש גם העשירות על הנאן הוסיף הכריות ורבותיו מרשיו על כעלי' הנאן שהם מתמטרים ומתחזקים כעשירות : ולא יתכן לפרש כחית משאר לטון' של כי סיפול עליו עוד לא תירא מהם אפי' ששאר בלשונות של כי הם אי אלא דהא והוא מבוחר שלא יפול עליו לא אלא ולא דהא מפני שאלה המלות אינן נופלת על תהי' הדיבור ולא אי שעיניו אם מפני שאל' שפול' כולל על תהי' הדיבור א"א פה לפרש לטון' אם שתי כחות הא' שאינו כולל כלטון לומר אם תאמר כן לא תאמר שמתאחד שם מונח לומר איך אפשר א"כ לומר לא תאמר ועוד דמשמע מינה אם תאמר בלנך וגו' לא תירא מהם הא אם לא תאמר תירא מהם ואין זה ככונן פרש' כעלי' גיעין . המסות ככונות פ' כמו שפרש' צפ' ואתחנן . האותות כגון ויהי לנחם כו' ר' רביה' כתיב אות' . היר החזקה ה' הכר' . ר' רכתיב יד יו' הוי' במקנך . והודות נטוים זו החרב ר' רכתיב וחרבו גלוה בירונתו על ידועים : פן תרבה עליך חיות הגדה והלא אם עושים כו' אלא גלו' היו לפניו עשיתיו לחטוא אין להקשות אדרבה א"כ ירבה עליהם חיות הגדה וי' שאל ירבה עליה' לא ושאר קו' עירי וכלע' . כל המנוה ק"ל שלא שייך לומר אמנ' ויחיד כל מ' מפרש כפשוטו ר' כי גם המנוה הוא מין ושייך לומר עליה כל אצל לבי המדרש פירש כל המנוה כלומר גמר המנוה : התשמור מלותיו ק"ל מאי ענין חיבור זה לכבוד שלכניו למען ענוך לנכותך ר' וכי בשני' שיענו ישמור לכ' שלא תנסהו ע"ל מהו אם אשר בלנך התשמור היך מולה

השמירה בלכ' לא שלא תנסהו ולא תהרהר אחריו . לא צנקה לא נפחה ככונן כדרך הולכי יחף שרגליהם נפוחות וא"ת והא כתיב צפ' כי תבא ובעלך לא בלתי מעל רגליך ולמה כתב כאן כדרך הולכי יחף וכת' מהרא"ם דמתחלה מפרש רש' מלת צנקה שהוא עניין כחול ואל' מפרש באיזה מין כפית' קמירי וכתב כדרך הולכי יחף לא שהם היו יחפים רגלי' לפי דבריו מאחר שהם לא היו יחפים אז אין המשל דומ' למשל וא"ל כוונ' רש' כמו שפי' הוא ז"ל ה' לרש' למי' בלשון אחר כמו שפיר החכם ראב"ע וז"ל כי מנחה רגל האדמה שהולך רגלי' דרך רב שניפח ומרכיב כדרך הולכי יחף משמע דגם הכי יחפי רגל היו ומהרא"ל כתב ודאי מה שהיה סביב הרגל לא בלתי כי לא השליש המקום נדח' הוא דהא עניין ריקנות אלא מה שהת' כפות הרגלים שהול' מתקרב מחמת הדריסה נכול לומר שלא רנה הקנ' להנן כנגד זה ותרע שהרי ממנ' רש' טעם למה

לא בלו שאלותם לפי שהיו עכבי כבוד דמנהגי אותן ולא רנה
לומר דנדרך כסוגצורת הקב"ה היתה עכ"ל ונראים דבריו
מרכתיב ונעלך לא בלתי מעל רגליך ולא כתיב מרגליך והכא
דייק תלמודא דת' מנות חליצה בהא דכתיב וחלנה בעל מעל
רגליך ולא מרגליך דעל רגליו משמע ויש מי שכתב דרנפ' כי
תבא קאי איונאי מנרים שהיו לה' מנעלים וכאן קאי אילודים
במדבר ותרתי בא לאשמועינן שמי שלא היה לו מנעלים לא
צנקה ומי שהיה לו לא בלתי ולפי פי' זה הילודים במד' הלכו
עמם היו וזה אין סברה חלא עכ"ל שהיו להם מלבושי שמלאכי
הסרת הלבישום כדאית' במדרש טאל ר' א' את ר' ש' מהיכן היו
ישראל לבושים כל ארבעים שנה אל' ממה שהלבישום מלאכי
הסרת שכלומר ואלבישך רקמה מהו רקמה רבו שמיא אומר
פורפיר' אל' ולא היו נלין אחר ולא קריתה מעולם שמלתך לא
בלתי מעליך אל' והיו הקסכים גדלים עמהם אל' בא ולמד מן
החומע הזה שלבושו גדל עמו אל' ולא היו נריכו' תכנוסת אל'
העכן היה טף כהן ומנהגו כו' הרי שמלאכי הסרת הלבישום
ואותן כנדים לא בלו ועליהם באמר שמלתך לא בלתי וכסם
שהלבישום כך הכעילט שבאותו פסוק דכתיב ואלבישך רקמה
בתיב כמי ואנעלך תחם והוא אחר מן הי' ג' דברי' שפס' הקב"ה
לישראל מכס' נבאתם ממנרי' כמו שכתב התנחומא פ' תרומה
הביאו הילקוט יחזקאל אס לא טבא' דההיא ואנעלך תהם אינו
כחשמו אל' ואנעלך תחם ודו עובדי תחשים כמו שדרשו
באיכה דכתי וזה אינו דלפי אותו מדרש גס ואלבישך אינו
כחשמו שדרש ואלבישך רקמה זו מעשה המסכן חבל לפי
שמדרש שדרש ואלבישך רקמה כחשמו ולא היו הולכי ערו' אז
גס ואנעלך תחם כחשמו והאי תשובא ליתא : זית שמן

ספרי שם: אשירה נא לידידי שירת דודי וכו', מה שור זה אין בו גבוה מקרניו כך א"י גבוה מכל הארצות.

(שירת) לשון שורה.

ספרי שם: אי מה שור זה פסול מכל קרניו.

ר"ל דהם פסולים לשופר.

ח

ד. שמלתך לא בלתה מעליך ורגלך לא בצקה וגו'.

כאן נקט לשון יחיד ונקט רגלך, ולקמן פ' תבוא: נקט בסוף שמלתכם, וגם נקט נעלך, ובוה לשון יחיד, ונ"ל כך דהנה עיין מוע"ק דף ט"וה דרש שם דמנודה אסור בנעילת הסנדל, וישראל מנודים ע"ש בתוס' ט, [והנה] כל ישראל לשון יחיד, לכן נקט רק רגלך, אבל ליום דלא הוה מנודים כמבואר חגיגה דף ו' ע"ב י, והם לא נקראו קהל יא, לכך נקט

ה. ורבינו הלל על הספרי פירש בקרן בן שמן היינו קרן שור, דכתיב בכור שורו הדר לו וקרני ראם קרניו, ולהכי מה שור זה וכו'.

ו. ר"ה דף כ"ו ע"א, כל השופרות כשרים, חוץ משל פרה מפני שהוא קרן. והגר"א שם גרס אי מה שור פסול „שבו" קרניו.

ז. כ"ט ד', לא בלו שלמתיכם מעליכם ונעלך לא בלתה מעל רגלך.

ח. ע"ב, מנודה מהו בנעילת הסנדל, ע"ש דלא איפשיטא, וברא"ש הביא מראב"ד דמנודה אסור בנעילת הסנדל, ע"ש מכמה מקומות, וכ"פ המחבר י"ד של"ד ב', (לא כר"ף דכיון דלא אפשר ספיקא דרבנן לקולא, ע"ש בג"י).

ט. שם בגמ', מנודה מהו בתשמיש המטה, אמר רב יוסף ת"ש כל אותן שנים שהיו ישראל במדבר מנודין היו ושימשו מטותיהן, ובתוס' שם בכל הני דלעיל לא מייתי מבני המדבר, דלא ידעי האיך היו נוהגין, אלא הא פשיטא לן שהיו משמשים מטותיהם שהרי הם היו פרים ורבים.

י. עולת תמיד העשויה בהר סיני וכו' רבי עקיבא אומר קרבה ושוב לא פסקה, אלא מה אני מקיים הזבחים ומנחה הגשתם לי במדבר ארבעים שנה בית ישראל (לשון תימה ומשמע שלא הקריבו לפי שנופין היו, רש"י), שבטו של לוי שלא עבדו ע"ז הן הקריבו אותה.

יא. הוריות דף ו' ע"ב, אלא אמר רב אחא ברבי יעקב שבטו של לוי לא איקרו

לשון רבים יב, והא דנקט נעלך לשון יחיד, לגלות לנו דין המבואר בירושלמי שבת פ"ג דאין דרכן לעשות נעלים לשבת בפ"ע ולחול בפ"ע, ולכך נקט בזה חלשון. וגם י"ל לפי המבואר בראב"ד בת"כ פ' צויד דהוה ללוים כגדים של ציבור בזמן שיר ושמירה ושאר עבודות, לכך נקט בהם לשון רבים, משא"כ בנעלים דאז לא הוה בזמן שהם בעזרה כמבואר ברכות דף סב טו ושבת דף ס"ו טו ושקלים יז וחגיגה דף ד' יח ע"ש בזה.

י

ה. ואפן וארד מן ההר וגו'.

וכאן לא כתב ושני לוחות בידיי, דאז הוה ית"כ כמבואר בסוף

קהל, וכן הביא (מהוריות) רבינו בצ"פ הל' תרומות דף ב' ע"ג, אבל בדף ס"ב ע"א שם בהשטמות לדף ב' ע"ג כתב דבמסקנא בהוריות דף ו' ע"ב מבואר דלוים מיקרי קהל, וכ"כ שם דף ד' ע"ב, ובצ"פ מהדו"ת דף צ' סוף ע"ב, וע"ע בקונטרס השלמה דף כ"א ע"א. ובצ"פ מכות דף יג, אות ד. ולהלן בדברי הספרי שופטים פיס' קסח, ע"ש. ובמפענח צפונות פ"א ס' יד.

יב. וגם נקט נעל, וכ"כ רבינו בפ' תבא כ"ט ד' דקרא דשם (הובא אות ז') קאי על שבט לוי, אבל ישראל הלכו בלא מנעלים דהוה נזופין.

יג. הל' ב', מפני מה גזרו על סנדל מסומר וכו', מעתה אפילו בחול לאו אורחיה דבר נשא מיהוי ליה תרין סנדלין חד לחולא וחד לשובתא (וכיון שכן במה שגזרו שלא לצאת בו בשבת ממילא אף בחול לא יצא בו וכו' קרה"ע), אבל שמלות נקט לשון רבים דצריך אחד לחול ואחד לשבת כמבואר בשבת דף קי"ג ע"ב ושמת שמלותיך אלו בגדים של שבת, ובירושלמי פאה פ"ח ה"ז.

יד. מכילתא דמלואים פרשה א' ברייתא ד'.

טו. ע"ב, לא יכנס אדם להר הבית וכו' ולא במגעלו שברגלו.

טז. ע"א, כסא וסמוכות שלו טמאין מדרס ואין יוצאין בהן בשבת ואין נכנסין בהן בעזרה (דמנעל נינהו, רש"י).

יז. פ"ג משנה ב', אין התורם נכנס לא בפרגוד חפות ולא במגעל ולא בסנדל.

יח. סוף ע"א, רגלים פרט לחגר וכו' ושאינו יכול לעלות ברגליו, לאתויי מאי, אמר רבא לאתויי מפנקי (שאין הולכין בלא מגעל דאין אדם נכנס להר הבית במגעלו, רש"י).

יב. כמו שנאמר בלוחות הראשונות לעיל ט' פסוק ט"ו ואפן וארד מן ההר וגו' ושני לוחות הברית על שתי ידי. (ומה שנאמר בשמות ל"ד פסוק כ"ט (בלוחות

פי ערך שבועות וערך שבטים שנים

דג וגם במלך נכבד נצר מרר צדיק אשר
השביעו באלקי' בשה השביעו אר"י
בר חנינא בקרנות הטובח הפנימי השביעו מה
היה עושה לו אותו רשע היה מאכילו פת חמץ של
שיגורים ומשקה אותו יין מן הגת חדש וכל כך לסה
כדי שיחללו מעיו (מנילת אסתר פ"ג) ;
ךך אכר רוח הקודש מגידים לשמונה מהיה
ואדום למדבר שמונה והקב"ה עתיד
לנחול את ישראל מאדום ירושלים ועמד לחרפה לכל
סביבותינו ואין אתה פודה אותנו ח"ל הן אמרו לו
השבע לנו וכשבע להם זכו' ולא עוד אלא שהיה גדולי
המלכות רואין קטן מישראל וקטאון לכבוד לפניו
בשביל הסם שכתוב על כל אחת ואחת (שמות ט"ו) ;

ערך שבטים

א ד"א כמה היה שטנו של לוי מעולה מישראל
שישראל היו מהלכים לניסים כגדלים
אכל שטנו של לוי שהיו טעונים ככלי המזבח היו
מהלכין ויחוסים הרי למדנו שהיו שטן לוי מעולה
מכל השבטים (במדבר ה') ; (ואפשר לזה
כיון רשי בע' עקב רגליך לא נקסה כדרך הולכי
יחף וכו' שהי' משה אמר זה על שטן לוי וזה לא
תקשה רשי אהדדי שלקמן סוף כי תבוא כתיב ואוליך
אתכם מ' שנה מנעלך לא כלתה וגו' דמשמע שהיו
הולכין במנעלי' וכאן משמע שהיו הולכים יחף
לאפוקי לדעת מדרשו לא קשה כלל' שלפי ששבע
לוי היו הולכים יחף על זה אמר משה רגליך לא
נקה וק"ל ;

ב א"ש איש הה"ד ובימי לך ולדען אחריך
את ארץ מגוריו וגו' ונתיי' לך הה"ד
כ"ה' אלהיך מזהלך וגו' כ"ה' אלהיך הה"ד ועתה
בנים שמעו לי וכו' מהו ועתה בנים שמעו לי
מדבר בעשרת השבטים שבי' נקרא בנים שמעו
לי הוהירם שיקימו את השמועה וא"ל תסורו
מאמרי פי וזהוירם שיקימו את העשוי' כשם
שקבלו עליהם כסיני נעשה ונשמע (במדכ"ט) ;
ג שמעך ולוי אחים לרינה ולא אחים ליוסף
שמכרתם אותו (מ' ויחי) ;

ד עבודת אהרן לינו עבודת ונתחייב אלולי
שמותן של שבטים חקוקים על שתי
כתפיו דכתיב ונשא אהרן את שמותם על שתי כתפיו
לזכרון

שכפסת על כניהם ואתה מחקש להרנס כך על כני
זכו' ולנסוף ולא דבר להלחמות את ישראל למה
שמשח מישראל הוא (סס) ;

יו ב' דברים שמעו מלכי א"ה מפי הקב"ה ועמדו
מחסאותם והודו כשעה שנתן הקב"ה תורה
ואמר אנכי ה' אלוקיך אמרו זה כמונו אמר איזהו
עלך רונה שהיה לו שותף וכשאמר לא תשא אמרו
איזהו מלך רונה שהיו נשבעים בו וכו' אכל כשעה
שאמר כבוד וכו' (פיין פ' נשא) ;

יח עיין חפשה כההיא איתתא דעליה למליש
בסוף פ' ויקרא ומסיים סס הדא
דכריית' אמרין בין וכו'א בין חייב לידי אומיו לא תיעיל
יט ד"א אתה החילות לבוא אגלי כלבת אש
מתוך הסנה משנדלת אותי אתה
מורידני מגדולתי ח"ל הקב"ה והרי נשבעתי אמר
רבנ' ע' אתה החילות' כשנקש' לא חללת את השבוע'
לא נשבעת שאתה מכלה בנך כעגל וחורת בך שנא'
וינחם ה' (מ' ואתחנן) ;

יז ח'י ברעה בשעה שהי' בקש לשבע לשקר
וכו' אר"ל משל לגרי שברח מן המרעה
ונכנס אצל אשה לבנה עמדה ושחטתה והפשיתו
ונחנתו בהוך המטה וכסת עליו סרין אתא בעיין
ליה מן גבה אברה כן תהיא אחיא אתהא מנכסא
בכשרא דרין ואכלה אם ידעה ביה כך ח'י ברעית
אם תצאו (פ' מקץ) ;

יח באורנו שעה אמר אברהם אחינו
אינו מחאון עד ששבע לי שאין
אתה מנסה אותי עוד לעולם שחם ח"ו לא הייתי
שומע לך אהדמני כל אשר ינצתי מימי אחילי הקב"ה
כן הוא ונשבע שלא ינסנו עוד (מ' שלחך) ;

יז א"ר יסא ג' הן שכל ילדן לחקמן וגורדו
בשכונה ואלו הן יוסף דוד ויועז ויוסף
דכתיב ואיך אעשה הרעה הגדולה הזאת והטאתי
לאקים כלום קריא' חסר וחטאתי לה' איך כתיב כאן
לא וחטאתי לאלקים אס חטאת אני עושה לאלקים
(והקשה התורני ה' ו' ג' להרד הגדול מהר"ד משה
לופסין מאי שנה ה' או אלקים והשיב לו הרב הג"ל
טעמות נכל בספרים שהיה כתוב וחטאתי לאדוני
לא כתיב כאן פירש שהחט קאי על פוטטר שהיה
היה האדון של יוסף והמדפיסים היו מכינים שהוא
קודש ולכן כתבו לה' כמקום לאדוני) דמח' ח' •
(מ' רות) גס פ"פ' בראשית ;

היה כלבו לכרבו לפני מותו מקטין העולם חדות לא פירוש רבי משה דרשן קודם שקא' חרור על לשון הרע ונראה לי דחילה גריבין להבין מכלל לש"י שקאי על לשון הרע וב"ל דהוקשה לש"י ח"ך קרו לו הפסוק דעשו הלא רשע הוא הכהנה אלא דקאי על לשון הרע וזוה נקרא דעשו כי לא נקרא רשע ע"י לשון הרע ומה דפירש"י לפי שלא היה כלבו לכרבו קודם מותו משום דדייקתי הלא היה ומן רכזה לפני מותו אלא דפירשו כך הוא לפי שלא היה כלבו לכרבו הריראיתו שלא היה ראוי לכרבה וכמו היו ששה מול ששה זה פוחתין בארור זה כדכרך לפ"י ויתכרך שמשון אח"כ נ"כ לכן לא העמידו כקללות ג"כ ואחמיתו הוא ת"ל ורש"י רונה רק להביא דא"י שמשע לא רנה לכרך את שמשון טעם הכתום • וידוע הוא ע"פ המדרש דשמשון הכה ליוסף וסיסה על הכלבים לפ"י נוכל לומר דמכה דעשו בסתר קאי ע"י לש"י ונס הכה מחש דמנינו כמה פסמי' מדיניה קרא מלאכו לפ"י המה י"כ חרורים לכן פירש"י מחלה כל לשון הרע הוא אומר ר' דייקא ולא לשים דרשה מדמתי רעשו דייקא ושייך ספיר רבינו משה דרשן שרש י"א

חרורים יטנו פה ולא וולמו ודוק הטיב : מה דמקטין הפסוק דפירש"י פ' עקב ורגלך אל כנעה דרך הולכי יחף רגליה פנאים כנאות הלא מכוחר נדך ללכת בלילה מפל רגליך ג"ל פשוט דכבר הכאתי לטיל גסס אחמ"ו הגאון ו"ל דהולכי יחף כמדבר ה' מאחד ענמו לדעת אף מי שהיו כעמד ענו נהרט הנחשים ופקררים ולא סבכה אבל שכם דן פלס חוץ למחנה וסס גריבים מעגלים וקלסוהו מאד : לפ"י ותרבתי בפסוק וזכרובו

ורחמי עיף וינט ולא ידא לקיס ופירשו המפרשים דמחמת מולש לא דאורח לא ידא להו וקשתי אף כפי טעם אחר דלא מלו ולא נשבו להם רוח פנויות נמי הדין עמהם • וסרגתי בילדותי דמנינו שמהלק חתך שכם דן ודמההו סוף לשנושם הי' נשכור רוח פנויות והוכחתי זה בארצות דוולמ וס' חין הפולס מתקיים ח"כ מ"ט לא מלו שכת דן לכן אחד דשפיר עבדו מטעם עיף וינט • ודו"ק :

שעא בשעת הדפוס למדתי דבר גדול מדיע הקד' לאכיו קודם לאחי שיטמח דהקשתיהא

אם אחיו אימי אדאי ח"כ אחי ויבית ואינה עושה מטעם פחד ולמה לי אחי אף ויכל לומר דילמא ע"י אונס נולד אף אשת כהן אשורה לכפלה אף באונסה וקוה לא לתתיה ואיני עושה מטעם פחד קריבין אלא תובת דת אכח מיד אחר שנאנסה ולא קעברת כלל ח"כ מוכח דאבא מת קודם לאמו לכן נאחר לאכיו כריסא אלא

כלל יסמא גבי כהן גדול באחר ח'פכ' ודוק הטיב : גם מאי פירוש כפרקי אבות אל מדין את חניך עד שמיני לתקומה כאלו מקללו ונראה לי פשוט דמנינו המוכע כלך אחר הכתוב מכלל הא' אלא מכאן אל מדין את חניך עד שמיני נדך לילך אחריו לתקומה ודו"ק : כרש"י פרש"י עקב ואשכ כהר אין יסיה אלא לשון עכבה משום דמנינו אלו דברים שמינה עושה מי שחלל משומד לכן כשמים לא אכילה ולא שמי' לכן אין יסיה למפלה וכאן נאמר לחם לא אכלתי לכן חיוואשכ אלא לשון עכבה וק"ל ככ"כ כל העושה נדקה כסתר יומר מחשה רבינו מי לנו גדול מחשה ג"ל דשם מכוור עיקר נדקה שימן ואינו יודע למי נותנו כעובדא דרב פפא ומשה ידע לתאן נאן כי שכינה תחדי בבין גרוב כמחמר אלש"י לכן עדיף מחשה וק"ל כיווא פרק שני שיערים אחר ג"ל כשעה שנכנסו להיכל מחמו כרובים מעורין זה היה אחריו ישראל שברכתו כרכה יעסקו בדבר הללו ומרש"א מרניא למה דווקא כרכתו כרכה ג"ל דמנינו גבי כלבס מספר רובי ישראל על ד' נסמת עיניו שחיוין לכרכה ומנינו אסוד לפימור כשמי' וסוף וקוקים זה לזה ואחר הללו שברכתו דייקא ולא היזק להם קללות כלעם יעסקו בדבר' הללו כי ח"ך ויכלל ספור דרעיותיהן שלא יקדשו חלילה וק"ל : כפסוק סוכ' סוכ' אין המו' מדיק' הולד גיל ע"פ חלילה דקב' המלל שנומיהס אל נדוק' מיס לחס לכן כשמת הנדיק אז בו דיוס יו דפ שגדיק הוא ולא כן דיוס הולדו וק"ל : כפסוק נשכחתי כמת מלכ הייתי כבלי אוכד ונ"ל הפירוש טעם לשנא אחרתי למה מחלל י"כ דש ולא יומר כי ע"פ נמרס דמעינת אוכדי שמיא האיד חסקי' לשמולל כנגדיה פתח מוך י"כ חודש הודו ופירש"י כלו חי וידוע דח"ך קללין תנחומין על התי לכן אלוות חל י"כ חודש ואית' כדמי' ג' רגליס מחריון על אכידה הרי לפעמים י"כ חודש חס נגנז כדיוס סיבות וזה הוא הפירש נשכחת כמת מלכ ככלי אוכד שפילה נ"כ י"כ חודש וקלסו : כפסוק נס נפור מחלו דת כי ע"פ נמרס סוף חולין אל יטול אדם חס פל הכיסי לפ"י לפעמים כניה מניבות עגליה דנשארת בחיסי יזה שאמר ודורו ק"ן להא אשר שמה אפרחיה את מזבחתיך אף לחזכותיך לא מילקת שניהם • באחר וק"ל סבה דרין פ' ראשון ר' יוחא הו' מלס אחר מלסמכי' דאחרר"א לשולס הוד קבל וק"ס כו' חלס מחולין כל שונותיו אחניה לנפשי' אסתמח גיל דידוע הוא חין מלכית נונעת כחברתה אחרתי הכי פירושו חוי לרכנות שמקברת כפליה שהיה ככר כי ע"י נדמה דראשון גלל כן